

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРАВНИЧОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Тамара ГУБАНОВА

доктор юридичних наук, професор

директор

Приватний вищий навчальний заклад «Фінансово-правовий коледж»

м. Київ, Україна

Нестор ГАВЛОВСЬКИЙ

студент 2 курсу 3 групи

ОПС фаховий молодший бакалавр

спеціальність 081 Право

Приватний вищий навчальний заклад «Фінансово-правовий коледж»

м. Київ, Україна

Цифровізація правничої освіти в Україні вже не зводиться до використання платформ дистанційного навчання чи оцифрування окремих курсів. У європейській освітній політиці цифрову освіту визначено як освіту високої якості, інклюзивну та доступну, здатну адаптувати освітні системи до цифрової доби¹. Підготовче дослідження Ради Європи 2024 року додатково показує, що використання систем штучного інтелекту в освіті стосується не лише технологічної модернізації, а й прав людини, демократії, верховенства права, доброчесності освітнього процесу та захисту вразливих груп². Для правничої освіти цей контекст є особливо важливим, оскільки вона готує фахівців, які працюватимуть із нормативними текстами, доказами, конфіденційною інформацією та межами допустимого використання цифрових інструментів. Цифровізація правничої освіти потребує не тільки технічних рішень, а й спеціально вибудованої правової рамки.

Стаття 42 Закону України «Про освіту» закріплює академічну доброчесність як засадничу умову довіри до результатів навчання³. Прийнятий Закон України «Про академічну доброчесність» деталізує правові та організаційні механізми її забезпечення, а також виділяє

¹ European Commission. (n.d.). Digital Education Action Plan 2021–2027. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/actions>

² Council of Europe. (2024). Regulating the use of artificial intelligence systems in education: Preparatory study. <https://rm.coe.int/regulating-the-use-of-artificial-intelligence-systems-education-prepar/1680b29928>

³ Верховна Рада України. (2017, 5 вересня). Про освіту (Закон України № 2145-VIII). Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>

недоборочесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом, як окремий вид порушення: стаття 29 пов'язує його з оприлюдненням текстів, зображень, моделей, даних та інших результатів, створених штучним інтелектом, як власних без належного зазначення цього факту⁴. Разом із тим така згадка має вузький нормативний обсяг. Вона спрямована на фіксацію порушення правил авторського представлення результату, але не встановлює повноцінного режиму використання систем штучного інтелекту в освітньому процесі, не визначає меж допустимої допомоги, не регулює процедури перевірки згенерованого матеріалу й не вирішує питання застосування таких систем під час оцінювання результатів навчання, хоча стаття 31 вже прив'язує несамостійне виконання завдання до використання недозволених технічних засобів. Українське законодавство вже перестало ігнорувати проблему штучного інтелекту, однак чинне регулювання залишається фрагментарним: воно фіксує окремі порушення академічної доброчесності, але не формує спеціального правового режиму використання інтелектуальних систем у правничій освіті.

Друга складова правового ядра пов'язана із захистом персональних даних. Закон України «Про захист персональних даних» встановлює загальні вимоги до обробки даних, права суб'єкта персональних даних, контроль Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, правила міжнародної передачі даних, а також допускає розроблення кодексів поведінки з урахуванням специфіки окремих сфер⁵. Однак у тексті цього Закону немає прямого закріплення принципу захисту даних за призначенням і за замовчуванням, а також процедури оцінки впливу на захист даних, які виразно передбачені Загальним регламентом ЄС про захист даних⁶. Український закон уже формує базову рамку правомірної обробки і контролю, але поки не відтворює повною мірою ті інструменти попереднього управління ризиками, які в ЄС мають принципове значення для цифрових освітніх систем, систем онлайн-оцінювання, засобів спостереження за перебігом іспиту та інтелектуальних сервісів навчальної аналітики. В цьому і полягає одна з ключових євроінтеграційних відмінностей між загальним українським режимом захисту даних і більш розвиненою моделлю права ЄС.

⁴ Верховна Рада України. (2025, 18 грудня). Про академічну доброчесність (Закон України № 4742-IX). Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/go/4742-20>

⁵ Верховна Рада України. (2010, 1 червня). Про захист персональних даних (Закон України № 2297-VI). Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2297-17>

⁶ European Parliament & Council of the European Union. (2016, April 27). Regulation (EU) 2016/679 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng>

Європейський контекст цифровізації освіти є жорсткішим і методично чіткішим. План дій Європейської комісії з цифрової освіти на 2021–2027 роки пов’язує цифрову трансформацію не лише з доступом до технологій, а з якістю, інклюзивністю, ефективністю та інституційною готовністю освітніх систем⁷. Підготовче дослідження Ради Європи 2024 року прямо виходить із того, що чинних норм недостатньо для врахування специфіки освітнього середовища, і тому обґрунтовує потребу в комплексному регулюванні, спрямованому на захист здобувачів освіти й педагогів, підтримання цілісності освітньої системи та запобігання поглибленню цифрової нерівності⁸. Для правничої освіти з цього випливає конкретний висновок: правове забезпечення цифровізації не може обмежуватися загальними посиланнями на доброчесність і захист даних, а має враховувати специфіку професійної підготовки, де важливими є самостійність аналітичного мислення, перевірюваність юридичного аргументу та відповідальне використання джерел.

Найгостріше ця проблема проявляється у використанні систем штучного інтелекту в юридичній освіті. Дослідження О. Заярного та С. Ілларіонової показує, що такі інструменти можуть бути інтегровані у підготовку майбутніх правників для розвитку професійних компетентностей, насамперед у роботі з юридичними текстами, аргументацією та практичними завданнями⁹. Водночас О. Шамов слушно застерігає, що інертність освітньої системи перед викликами штучного інтелекту може призвести до професійної нерелевантності частини навичок випускників¹⁰. Спеціальні правила використання систем штучного інтелекту в правничій освіті повинні мати хоча б мінімально визначений зміст. Неврегульованими залишаються щонайменше чотири блоки: межі допустимого використання систем штучного інтелекту в навчальних роботах, обов’язок розкриття такого використання, правила перевірки результатів, створених із застосуванням штучного інтелекту, та вимоги до цифрового оцінювання й обробки освітніх даних.

⁷ European Commission. (n.d.). Digital Education Action Plan 2021–2027. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/actions>

⁸ Council of Europe. (2024). Regulating the use of artificial intelligence systems in education: Preparatory study. <https://rm.coe.int/regulating-the-use-of-artificial-intelligence-systems-education-prepar/1680b29928>

⁹ Zaiarnyi, O., & Illarionova, S. (2025). Artificial intelligence in legal education: Advancing training for future professionals. *Information Technologies and Learning Tools*, 105(1), 158–177. <https://doi.org/10.33407/itlt.v105i1.5835>

¹⁰ . Шамов, О. А. (2025). Вплив штучного інтелекту на трансформацію юридичної освіти: Порівняльний аналіз та стратегічні напрями. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*, (3), 51–55. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2025-3-9>

Отже, правове забезпечення цифровізації правничої освіти України в умовах євроінтеграції має будуватися як система взаємопов'язаних запобіжників. Її основу становлять загальні норми про освіту, академічну доброчесність і захист персональних даних, але для сучасного етапу цього вже недостатньо. Наступним етапом євроінтеграційної адаптації має стати перехід від загальних норм про доброчесність і захист даних до спеціального режиму регулювання цифрових та інтелектуальних інструментів у правничій освіті. Такий підхід найбільшою мірою відповідає і європейській логіці цифрової освіти, і вимогам самої правничої професії, інакше цифровізація змінюватиме інструменти навчання швидше, ніж право встигатиме визначати межі допустимого, а це створює ризик ерозії довіри до результатів правничої підготовки.